

ШАРАП ЖӘНЕ ӨРКЕНЦЕП

Қазақстан
мұсылмандарының
діни-танымдық
газеті

№10 (394)

16-31 мамыр, 2016 жыл

www.islam-orkeniet.kz, www.kazreligiya.kz

Газет 2000 жылдың қазан айынан шыға бастады. Газетте Құран аяттары мен пайғамбарымыз Мұхаммедтің (с.ғ.с.) хадистері жарияланғандықтан, оған құрметпен қарап, аяқасты етпегүргіңізді сұраймыз.

Ержан қажы МАЛҒАЖҰЛЫ,
Қазақстан мұсылмандары діни
басқармасының төрағасы,
Бас мұфти

ТІРЕГІМІЗ —
ТАТУЛЫҚ,

БАУЫРМАШЫЛДЫҚТЫҢ
БҰЗЫЛУ СЕБЕПТЕРІ ..... 4-5-бб.

ТҰЖЫРЫМДАМА —
ҰЛАҒАТ АРНАСЫ 5-бет

«Білімді Қытайға болса да барып алыңдар» (Хадис)

Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесінің қалыптасуы мен дамуы білім беру саласындағы ұлттық дәстүрлер мен әлемдік үрдістер негізінде жүзеге асырылады. Онда барлық қадамдарға қолжетімділіктің теңдігі, оның элементтері мен талаптарын біртұтастығы, оқытудың барлық сатыларының сабақтастығы қамтамасыз етіледі.

Жоғары білімнің дамуының негізгі үрдісі болып білімге мемлекеттік монополиядан бас тарту, білім беру саласын басқаруды қатаң орталықтандырудың алынып тасталуы және ЖОО қызметін қатаң реттеу саналды. Нәтижесінде жоғары білімнің бөкселестіктің заңдары бойынша дамытын, білім беру қызметі нарығының құрылуына куәлік ететін мемлекеттік емес секторы тең жағдайда дами бастады. Мемлекеттік жоғары оқу орындары студенттерді қабылдауды жүзеге асырып, студенттерді ақылы түрде оқытуға құқық алды, осылайша, жоғары білімді қаржыландыру көздері өртараптандырылды.

Болон декларациясына қол қоя отырып, Қазақстан бірыңғай, жаһандық білім беру кеңістігін құруға негізделген еуропалық қауымдастықтың үлдеуін қабылдады. Осы ойды іске асыру үшін мамандарды үш кезең бойынша дайындау жүйесі енгізілді: бакалавриат, магистратура, докторантура; Дублиндік дескрипторлармен сәйкестендіре отырып, сипабауштар мен білім беру бағдарламаларын жасау жүзеге асырылуда; біліктіліктің ұлттық шеңбері құрылды; студенттер мен оқытушылар кезеңдері

үрдістер айтарлықтай деңгейде студенттердің бір жоғары оқу орнына шаққандағы орташа санына әсер етті. Жоғары білім мен одан кейінгі сатылы білім жүйесінде білім алушылардың максималды саны 2014 жылы Алматы қаласында (133736) және Оңтүстік Қазақстан облысында (70121) тіркелді, ең аз саны Маңғыстау облысында (3815) және Солтүстік Қазақстан облысында (4851) тіркелді. Аталған көрсеткіштер тек қана халық тығыздығымен ғана емес, ішкі және сыртқы миграциямен де, аймақтағы жоғары оқу орындары санымен де түсіндіріледі. Дегенмен, Алматы қаласы (-14755) мен Маңғыстау облысы (-34%) жоғары оқу орындарында студенттер санының төмендеуі байқалады. Ал студенттер санының артуы тек Шығыс Қазақстан облысында ғана байқалады.

Жекелей жоғары оқу орындарында сырттай білім алушылар контингенті басым түседі. Қазақ тілді білім алатын студенттер

жетілетін болады. Бүлүміткерлердің бағдарламаға енер алында жоғары деңгейді ағылшын тіліне иесіп етуі үшін жасалауда. Оған қоса, 2016 жылдан бастап «Болашақ» бағдарламасының үміткерлерінің барлық категориясына қажетті жұмыс өтілінің жоғарылауы орын алады. Мысалы, егер 2015 жылы үміткерлердің кейбір категориялары бойынша жұмыс өтілі 1 жыл болса, 2016 жылдан бастап ол екі жылға ұзартылған.

Өзгерістер «Болашақ» бағдарламасының докторанттарына да қатысты. Бүгінде «Болашақ» шеңберінде докторанттар шет елде 5-6 жыл бойы білім алады. Ал кейде шет елде болу мерзімі 6 жылдан асып түседі. Кейбір докторанттар Қазақстандағы ғылыми үдерістерден оқшаулап қалу сияқты мәселелерге тап болады. Еліміздегі ғылыми ортада не болып жатқандығынан бейхабар болады. Сондықтан 2015 жылдан бастап «Болашақтың» шеңберінде, докторантқа уақытының бір

университетпен толықты. «Жаңадан қосылғандардың» ішінде үздік нәтиже көрсеткендердің бірі 67-орынға тұрақтаған Қазақ ұлттық аграрлық университеті. Қалған төртеуі топ-100-ге кірген жоқ. Аймақтық университеттердің алғашқы жүздігіне ең жақаны – Қарағанды мемлекеттік техникалық университеті (басқа университеттермен 111-120 орындарды бөлісті). Рейтингіке алғаш енген және Топ-100-ге кірмеген ҚР университеттері: Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университеті (111-120), М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті (131-140) және Алматы техникалық университеті (131-140).

Рейтинг әрдайым дамып отыратын, осы аймақтың әлеуметтік және экономикалық дамуын ынталандыруда маңызды рөл атқаратын 20 елдің университеттерін қамтиды. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (ҚазҰУ),

Университетті бағалау құқығы қазығушылық танытпайтын үшінші жаққа беріледі және беделді дереккөздерден алынатын жалпыға қолжетімді ақпаратқа негізделген.

Бүгінде ҚазҰУ – бұл сегіз ғылыми-зерттеу институттарын, ғылыми-техникалық және гуманитарлық бағыттардағы 30-дан астам тарлық бағыттардағы зертханаларды біріктіретін елдің ірі ғылым және білім мекемесі. Мемлекет қаржыландыратын ғылыми зерттеулердің басым бөлігі дәл осы ҚазҰУ қабырғасында жүзеге асырылады, бұл қаражаттардың 10%-ы жас ғалымдарды қолдауға жұмсалады. Соңғы үш жылда университеттің ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық зерттеулерінің көлемі үш есеге жуық өсті. ҚазҰУ ғалымдарының зерттеулері өндіріске енгізіледі, ал ғылыми жұмыстары Scopus және Thomson Reuters мәліметтер базасына кіретін жоғары рейтингті басымдарда белсенді жарияланып отырады. ҚазҰУ – халықаралық Thomson Reuters агенттігінің «Ғылым саласындағы үздік жетістіктері үшін» арнайы дипломымен марапатталған тұңғыш әрі бірден-бір қазақстандық ЖОО.

Университеттің ғылыми-технологиялық әлеуетін халықаралық деңгейде мойындаудың айрықша көрінісі әлемдік Hewlett-Packard, Cisco, Intel, Konica minolta, Microsoft танымал компанияларының ҚазҰУ-да оқу-ғылыми орталықтары мен зертханаларын құруы болып табылады. АҚШ, Ұлыбритания, Қытай, Германия, Финляндия, Жапония және басқа да елдердегі шетелдік серіктестерімен бірге ИНТАС, МАГАТЭ, ЕО, НАТО, Бүкіләлемдік банк, ЮНЕСКО-ның қаржыландыруымен 56 ірі

мен оқытушылар құрамының академиялық мобильділігі бағдарламасы енгізілді. Елдің алдыңғы қатарлы 10 жоғары оқу орнында ғылыми бағдарламаларды әріптестік басқару қағидалары енгізілді. Білімді, ғылым мен инновацияны интеграциялау жоғары оқу орнының бизнес-секторымен, өндіріспен өзара ерекеттестігі арқылы жүзеге асырылады.

Жоғары білім берудің көпдеңгейлі құрылымының қалыптастырылуы тілінен көпсалылық және көпдеңгейлі альтернативтілікті, мамандарды дайындаудың икемділігін қамтамасыз етуге, оның өмбебаптылығын қалыптастыруға бағытталған. ҚР жоғары білім берудің бұл көпсалылық құрылымы сатылар арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ету, олардың арасындағы тиімді байланысты құру, білім беру бағдарламаларын біртұтас білім кеңістігіне бейімдеу, «бақалаар», «маман», «магистр» сияқты әрбір сатыдағы кәсіби білімнің аяқталғандығын анықталғаны мақсатында ары қарай жетілдіруді қажет етеді.

Қазіргі таңда заманауи ұлттық білім беру жүйесінің дамуы халықаралық стандарттарды қолдануға сүйенеді деп сенімділікпен айтсақ болады. Көптеген қазақстандық университеттер белсенді түрде шетелдік тәжірибені үйреніп, білім беру жүйесін модернизациялаудың шетелдік тәжірибесін қолдануда.

Республикада жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламалары бойынша білім беру қызметін көрсететін 127 жоғары оқу орны қызмет етеді. Олардың 44%-ы жекеменшік болып табылады. 2014 жылғы білім алушылар контингенті 2013 жылмен салыстырғанда 49839-ға азайып, 477387 адамды құраған, ал 2015 жылғы білім алушылар контингенті 2014 жылмен салыстырғанда 17987-ге азайып, 459400 адамды құраған. Студенттер санының азаюының объективті себептерінің бірі ретінде 90-жылдардағы туу көрсеткішінің төмендеуін айтсақ болады. Демографиялық

үлесі 60,4%-ды құрайды, орыс тілді білім алушылар 37,0%-ды құраса, өзге тілді білім алушылар 2,6%-ды құрайды. 2014 жылмен салыстырғанда мемлекеттік тілде білім алушы студенттер саны 2,5%-ға артқан. Мемлекеттік тілде білім алушы студенттердің ең аз саны Солтүстік Қазақстан облысына (24,0%) және Қостанай облысына (23,7%) сәйкес келеді.

Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаев шет елдерде бакалавриат, магистратура және докторантура бағдарламалары бойынша білім алуға мүмкіндігі бар студенттерге арналған «Болашақ» мемлекеттік бағдарламасын құрды. Бағдарламаның 20 жыл бойы іске асырылуы кезінде 11 мыңдай білім гранттары табысталған. Шамамен 9 мың түлек оқуын аяқтап, Қазақстанда экономиканы, өндіріс пен мемлекеттік басқарудың әр түрлі салалары мен секторларында еңбек етеді. «Болашақшылардың» арқасында қоғамдық бірлестіктер құрылды: «Қазақстан-2050» қозғалысы, «Болашақ» бағдарламасы стипендиаттарының Ассоциациясы, шет елде оқитын Қазақстан студенттерінің бірлестігі.

«Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ ҚР Білім және Ғылым министрлігімен бірлесіп отырып, 2020 жылға дейінгі жаңа 5 жылдық жоспарды жасап шығарды. Енді халықаралық бағдарламаға іліну үшін көбірек жұмыс жасау керек және ағылшын тілін жақсырақ білу керек. 2016 жылдан бастап «Болашақшылардың» дайындауда негізгі басымдық инженерлік-техникалық салаға берілетін болады. 2016 жылдан бастап, жоспарға сәйкес, ағылшын тілі бойынша білімділік бағдылық шкала бойынша 5 балға дейін көтеріледі. Ортамызда кезінде «Болашақ» қоталық категориясы үшін тілдік дайындық 2015 жылдың 1 қазанынан бастау алған «6+6» қағидасы бойынша ұсынылады. Оған сәйкес, «Болашақшылар» алты ай Қазақстанда, алты ай шет елде білім алатын болады. Оған қоса, 2020 жылға қарай тілдік дайындық

бөлігін отандық университетте шетелде, ал қалған бөлігін отандық зерттеулер жүргізуге жұмсауға кұқық берілетін арнайы бағдарлама қабылданды. Солайша, ол бағыстық дипломды иеленуге және ғылыми зерттеулерін жүргізетін, сонымен қатар, шетелдік серіктестерімен бірлесіп мәселелерді шешетін өз отандық университетіне пайдасын тигізуге мүмкіндік алады.

Қазақстанның 2011-2020 жылдарға арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген мақсаттардың бірі – кем дегенде екі университетті әлемдік рейтингтерге қосу. Қазақстанның жоғары оқу орнында жаһандық рейтингтерге белсенді түрде қатысуды, айтарлықтай жоғары нәтижелерге олар QS рейтингінде ие.

Шығыс Еуропа мен Орта Азия елдерінің университеттерінің QS 2015/2016 екінші рейтингінің нәтижелері бойынша, Қазақстан Top-150-ге енген 14 университетімен көпбасшылар үлгісіне кірді. Ең жоғары нәтижелерді үздік жиырмалықтан шығып, 21-орынға ие болған әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті көрсетті. Одан кейінгі жоғары нәтиже Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті (33-орын) және Қ.И.Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетінде.

Жалпы алғанда, рейтингте Ресей басымдыққа ие – Түркия (16 университет) мен Қазақстанды (14) артқа тастап, 48 ресейлік ЖОО Top-150-ге енді.

Қазақстанның үздік екі университеті академиялық тәжірибеде керемет нәтижелер көрсетті: әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті осы критерий бойынша Top-50-ге кірді, бұны қазақстандық университеттердің рейтингтегі беделін айқындайтын жетістік деп бағалауға болады.

Көптеген университеттер тізімі осы жылы бес қазақстандық

бұрынырақ ҚазМУ) – Қазақстан Республикасының алдыңғы қатарлы жоғарғы оқу орны. 1934 жылы негізі қаланған ол, отандық ғылым, техника, мәдениет және жоғарғы білімге елеулі үлес қосы отырып, үлкен өрі қиын жолдан өтті.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті бүгінде – бұл 14 факультет, колледж, білімділікті арттыру институты, 7 ғылыми-зерттеу институты, 67 мамандық бойынша докторлық диссертация қорғау бойынша 25 маманданған диссертациялық кеңес, 15 мыңнан астам студенттер, магистранттар мен докторлар. Ғылыми инфрақұрылымға 12 орталық кіреді. Қазіргі таңда ҚазҰУ 400-ден астам ірі әлемдік университеттермен сәтті серіктестік жүргізеді. Халықаралық Университеттер Ассоциациясының мүшесі.

Танымал халықаралық Great Value Colleges ұйымының зерттеулерінің нәтижесі көрсеткендей, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ топ-50 әлемнің технологиялық ең дамыған университеттерінің қатарына 31-орынмен тұрақты.

Бұл рейтингте қазақстандық ЖОО ТМД елдері ғана емес, Шығыс, Орталық Еуропаның бірден-бір өкілі, сонымен қатар, Сингапур мен Жапониямен бірге бүкіл Азия континентін таныстырады.

Great Value Colleges әлем университеттері рейтингін құрастыруда оқыту және ғылыми-зерттеу қызметінің өртүрлі бағыттары бойынша сан қырлы амал-тәсілдерді қолданады, осылайша, адамдарға сапалы білім алу мен ғылыми әлеуетті жүзеге асыру үшін үздік университетті анықтауда көмек көрсетеді. Сонымен қатар, ЖОО-ның мына артықшылықтары ескеріледі:

- технологиялар немесе инновациялар үшін ұлттық аймақтық және халықаралық марапаттар;
- мамандандырылған зертханалар немесе зерттеу орталықтары; студенттердің зерттеу мүмкіндіктерін жүзеге асыратын ғылыми-зерттеу бөлімшелері;
- қызметтегі ғылыми-техникалық бөліктің басымдығы.

халықаралық ғылыми жобалар орындалуда.

ҚазҰУ әлемнің алдыңғы қатарлы ЖОО-ларымен екідипломды білім беруді белсенді дамытуда. Жыл сайын мыңнан астам шетелдік студенттер мен оқытушылар оқу және ғылыми тағалымдардан өту үшін ҚазҰУ-ды таңайды. Осылайша, АҚШ-тың 24 студенті жана оқу жылында оқу үшін қазақстандық ЖОО-ны таңдады.

ҚазҰУ-да бакалавриаттың 64 мамандығы бойынша білім алуға болады, оның ішінде 36-сы ағылшын тілінде оқытылады. Оқыту, студенттің келесі семестрде оқитын пәнін өзі таңдауына мүмкіндік беретін, кредиттік технологияда ұйымдастырылған. Бұл студенттердің оқуға деген ынтасын, демек, олардың оқу үлгерімін арттыратын әлемдік тәжірибе.

Үнемі шетелдік компаниялардың қатысуымен бос орындар жәрмеңкесі өткізіледі. Жәрмеңкелер қорытындысы бойынша, жоғарғы курстың бес-алты мың студентінің жартысынан көбі компанияға сұбаттасуға шақырылады. Шамамен, оқытудың сапасы мен ЖОО-ның аты шулы есімі өсер ететін болуы керек. Нәтиже ретінде – ҚазҰУ-дың он түлетінің тоғыз диплом алғаннан кейін жуық арада жұмысқа қабылданады.

Осылайша, Қазақстанда жеткілікті жоғары деңгейде білімге қолжетімділік қағидасы жүзеге асырылған. Қазақстандық білім берудің басым бағыты оның жоғары сапамен анықталатын әлемдік мәнімендігі боскеге қабілеттілігінің қамтамасыз етілуі болып табылады. Елдің білім беру жүйесін жанарту үрдісі нақ осы сапаны көтеруге бағытталған. Сөз жоқ, айтарлықтай күрделі жаңалықтар жоспарланған және енгізілуде, бірақ бұл реформалар арналған реформалар емес. Олардың әрқайсысы айқын мақсаттарға және күтілетін соңғы өсерлерді анық түсінуге негізделген. Демек, нақты нәтиже де болады.

Әсемгүл БЕКМУХАМЕТОВА,

Э.а.к. аға оқытушы
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ